

Силабус навчальної дисципліни Історія українського жіноцтва: соціокультурний аспект 2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Середня освіта (Історія та правознавство)»

Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія)

Галузь знань: A1 Освіта/ Педагогіка

Рівень вищої освіти: перший рівень вищої освіти

Викладач (і)	Марина Антощак
Посилання на сайт	http://bdpu.org/opp/
Контактний тел.	0964137992
E-mail викладача:	mberezhna1966@ukr.net
Графік консультацій	П'ятниця, 800-10.50

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5/150	16	18	116	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: матріархат, фемінізм, феміністичний рух, суфражизм, жіночий рух, гендерна рівність, гендер, гендерна політика, жіноча освіта, соціальний статус жінки, правовий стан жінок, громадсько-політична активність жінок, жіночі організації, сімейно-шлюбні традиції.

Мета та предмет курсу. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія українського жіноцтва: соціокультурний аспект» є ознайомлення студентів з життєописом та діяльністю видатних особистостей – жінок України; демонстрація їх впливу на хід історичного процесу; сприяння осмисленню ролі жінок в історії; виховання почуття толерантності і поважного ставлення до інших точок зору, формування громадянської самосвідомості студентів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія українського жіноцтва: соціокультурний аспект» є:

- ознайомлення студентів з досягненнями та внесками жінки в розвиток науки, політики, освіти, виробництва, культури та мистецтва;
- формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій історії українського жіноцтва;
- оволодіння сучасними методами культурологічного аналізу;
- розуміння тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій в історії українського жіноцтва.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні	Компетенції	Результати навчання
---	-----------	-------------	---------------------

з/п	компетентності		
1	загальні	ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.	ПРН 6. Розуміти основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди ПРН 9. З'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них
		ЗК 3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення	ПРН 10. Аналізувати інформацію та вміти інтерпретувати її з різноманітних джерел
2	фахові	СК 4. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.	ПРН 8. Вміти знаходити необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження ПРН 11. Вміти обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів
		СК 9. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових	ПРН 12. Аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах ПРН 14. Аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії ПРН 16. Аналізувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої

		інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.	історичної доби
--	--	---	-----------------

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Становлення, розвиток та перспективи жіночих досліджень.

Тема 1. Вступ до курсу. Нові підходи до вивчення жіночих досліджень.

Тема 2. Жіночі студії в Україні: історія та сучасність. Проблема громадсько-політичної активності жінок у вітчизняній науковій думці.

Змістовий модуль 2. Історія жінок від первісної доби до за часів Київської Русі-України.

Тема 1. Роль жінок у період первісного суспільства.

Тема 2. Особливості становища жінок за часів Київської держави.

Змістовий модуль 3. Особливості становища українського жіноцтва в епохи Відродження та Просвітництва

Тема 1. Українські жінки в культурі епохи Відродження і Просвітництва.

Тема 2. Жіночі образи в козацькій культурі.

Змістовий модуль 4. Жіноче питання в другій половині XIX – початку XX ст.

Тема 1. Жіночий рух і феміністичні теорії.

Тема 2. Жіноче питання в другій половині XIX – початку XX ст.

Тема 3. Становлення жіночої освіти: проблеми та досягнення.

Змістовий модуль 5. Українське жіноцтво за радянського періоду.

Тема 1. Українські жінки за часів СРСР.

Тема 2. Участь жінок у Другій Світовій війні.

Змістовий модуль 6. Українські жінки за часів незалежності.

Тема 1. Трансформації жіночності: культура тіла, зовнішність і ерос.

Тема 2. Жіноче тіло в традиційній культурі українців.

Тема 3. Гендерний розвиток сучасного українського суспільства.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні (лекція, бесіда-повідомлення, репродуктивна), наочні (демонстрування, самостійне спостереження), практичні (практичні роботи, дослідні роботи). За основними дидактичними завданнями: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): надати можливість студентам самостійно, на основі запропонованого масиву джерел та фактів, підходів та оцінок ролі жіноцтва в українському історичному просторі, зробити висновки та узагальнення; зрозуміти роль жіноцтва у процесі створення незалежної української держави

та демократизації сучасного суспільства; обрати персоналію та, вивчивши поглиблено її біографію та діяльність, створити підсумкову залікову роботу.

Політика відвідування занять є складовою навчального процесу. Передбачається, що студенти відвідують в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Історії української культури». Здобувачі інформують викладачку про неможливість відвідати заняття.

Політика академічної доброчесності: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf.

Політики використання ШІ, то послугуючись університетським положенням https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення заліку.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

1. Навчальна програма з курсу.
2. Робоча програма з курсу.
3. Теми та рекомендації до семінарських занять.
4. Теми індивідуальних завдань.
5. Завдання для самостійної роботи.
6. Питання до заліку.
7. Список рекомендованої літератури.
8. Монографії та наукові статті в електронному виді.
9. Науково-популярні та художні фільми.

Система оцінювання та вимоги: педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

- а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів та есе, складання презентацій тощо);
- б) залік виставляється наприкінці семестру на основі підсумкового контролю з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарах, якості самостійної навчальної роботи;

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен,	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю

	курсову роботу, практику		
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Основні:

1. Абрамс Л. Формирование европейской женщины новой эпохи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istmira.ru/istnovvr/formirovanie-evropejskoj-zhenshhiny-novoj-epoxi/>
2. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму / Віра Агеєва – К., Факт, 2003. – 320 с.
3. Ани-Марі Пельтьє. Християнство та жінки: двадцять століть історії. Пер. з фр. Я. Вестель і Д. Морозової. – К.: Дух і літера, 2016. – 160 с.
4. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому. Жінки в громадсько-політичному житті України. 1884 — 1939 / М. Богачевська-Хом'як. — К.: Либідь, 1995. — 424 с.
5. Буряк Л. Жінки в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст..) / Лариса Буряк. – Київ: Національна академія управління, 2010. – 368 с.
6. Диса К. Історія з відьмами. Суди про чари в українських воєводствах Речі Посполитої ХVІІ – ХVІІІ століття / Катерина Диса // К., 2008. – 299 с.
7. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні: Монографія / За. заг. ред. Л.О. Смоляр. — Одеса: Астропринт, 1999. — 440 с.
8. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі другої половини ХІХ – початку ХХ ст.. / Оксана Кісь. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008. – 272 с.
9. Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології / Оксана Кісь // Український історичний журнал. – 2012. - №2. – С. 159-172.
10. Козуля О. Жінки в історії України / Олесь Козуля. — К., 1993. — 255 с.
11. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. — К.: «К.І.С.», 2004. — 536 с.
12. Пушкарєва Н.Л. Частная жизнь русской женщины: невеста, жена, любовница (X – начало ХІХ в.) / Н.Л. Пушкарєва. — М.: «Ладомир», 1997. — 381 с.
13. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України ІІ пол. ХІХ – поч. ХХ ст. Сторінки історії / Людмила Смоляр. — Одеса: Астропринт, 1998. — 408 с.
14. Українки в історії. – К., Либідь, 2004. – 323 с.

15. Українські жінки у горнилі модернізації. Під заг. редакцією Оксани Кісь. – Харків. – 2017. – 303 с.

Додаткові:

1. Айвазова С. Идейные истоки женского движения в России / С. Айвазова // Общественные науки и современность. — 1991. — №4. — С. 125-133.
2. Айвазова С. Свобода и равенство советских женщин // Русские женщины в лабиринте равноправия. Очерки политической теории и истории [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://owl.ru/win/books/rw/index.htm>
3. Аніщук Н. Правове становищ українських жінок в історичному минулому // Право України. – 2002. - №3. – С. 155-157.
4. Аніщук Н.В. Принцип рівноправності жінок і чоловіків у міжнародному та національному праві України // Актуальні проблеми політики. – 2001.- вип. 10-11. – С. 95-106.
5. Бурачинська Л. Жіночий рух / Л. Бурачинська, О. Залізнякова // Енциклопедія українознавства. — Т.2. — К., 1994. — С. 693-696.
6. Васильєва Л.Й. Роль жінок у формування державності // Актуальні проблеми політики / ОДЮА; відп ред.. Л.І. Кормич. – 1997. – Вип. 1. – С. 250-253.
7. Вілкова О.Ю. Гендерна реальність сучасного суспільства // Вісник. Соціологія. Психологія. Педагогіка / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – 2002.- Вип.14.- С. 5-8.
8. Вронська Т. Каральна політика стосовно жінок та дітей у добу Великого терору / Тамара Вронська // Упокорення страхом: сімейне заручництво в каральній практиці радянської влади (1917-1953 рр.). – Київ: Темпора, 2013. – С. 142-192.
9. Вронська Т. Сталінська гендерна політика у добу «великого терору» (1937-1938 рр.) / Тамара Вронська // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – Київ: Видавництво «Телесик», 2009. - №32. – С. 137-175.
10. Гардецька К. Жіноча освіта / К. Гардецька, О. Трофимовська // Енциклопедія українознавства. — Т.2. — К., 1994. — С. 689-691.
11. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (11-13 грудня 2009 р.; м. Київ) / упоряд. С. П. Юдіна. — К.: Фоліант, 2003. — 200 с.
12. Гендерна експертиза українського законодавства (концептуальні засади) / Відп. ред. Т.М. Мельник. — К.: Логос, 2001. — 120 с.
13. Гендерний аналіз українського суспільства. — К.: ПРООН, 1999. — 293 с.
14. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. — [2-е вид., доповн., уточ.] — К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2003. — 129 с.
15. Гендерний розвиток у суспільстві: (конспект лекцій) / К. М. Лемківський, С. П. Юдіна, Т. М. Дорошенко та ін. — К.: ПЦ «Фоліант», 2004. — 351с.
16. Говорун Т.В. , Кікінеджі О.М. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999. – 380 с.
17. Голик Р. Між емансипацією й народною традицією: Жінка, стереотипи та повсякденне життя на сторінках львівської періодики 20—30 рр. ХХ ст. // Народнознавчі зошити. — Серія Історична. — 2014. — № 1 (115). — С. 29-37.

18. Головченко В. Права жінок в Україні: під кутом міжнародно-правових стандартів // Право України. – 1999. - №7. – С.38-47.
19. Грабовська І. Про українську жінку в українській політиці і не тільки // Сучасність. – 2004. - №3. – С. 82-91.
20. Діти, жінки та сім'я в Україні: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. — К., 2004. — 397 с.
21. Драч О. Концепт «нової жінки» в інтерпретації О. Коллонтай / О. Драч, А. Шаматова // Наукові записки Тернопільського нац. педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія Історія / За заг. ред. проф. І.С. Зуляка. – Тернопіль, 2016. – Вип. 1. – Ч. 3. – С. 22-26. – Режим доступу: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapysku/hystory/2016_1_3.pdf
22. Думанов Х.М. Матриархат: новий взгляд на старую проблему [Електронний ресурс] / Х.М. Думанов, А.И. Першиц. — Режим доступу до статті : <http://www.follow.ru/article/326>
23. Еволюція правового становища жінок: історія і сучасність / Упорядники О.М. Руднєва, О.Р. Дашковська. — Харків: Право, 2000. — 196 с.
24. Іваннікова Л. Вечорниці. А що після них ?. – Київ, 2008. – 72 с.
25. Кісь О. Українки в ГУЛАГУ: вижити значить перемогти: монографія. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2017. – 288 с., бібл., іл.
26. Кісь О. Гендерні аспекти практики усноісторичних досліджень: особливості жіночого досвіду, пам'яті і нарації / Оксана Кісь // Суспільні злами і поворотні моменти: макрподії крізь призму автобіографічної розповіді: матеріали Міжнар. наук. конф., [м. Львів] 25-26 вересня 2014 р. . – Львів: ІН НАН України, 2014. – С. 11-41.
27. Кісь О. Жіночий досвід ГУЛАГУ: стан дослідження та джерельні ресурси в українському контексті / Оксана Кісь // Український історичний журнал. – 2016. - №3. – С. 125-138.
28. Кісь О. Чи / якою потрібна Україні її жіноча історія / Оксана Кісь // Критика. – 2013. – № 1-2. – С. 18-21.
29. Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні // Незалежний культурологічний часопис, 2003. - №27. – С.37-58.
30. Клименко І. Як народжуються, живуть і вмирають «жіночі» партії // Незалежний культурологічний часопис, 2003. - №27. – С. 88-95.
31. Королевська Ю. Регуляція шлюбно-сімейних відносин на півдні України (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.): гендерний аспект / Юлія Королевська // Права людини в контексті Загальної декларації прав людини.- Донецьк: Дердавне видавництво «Донбас», 2011. – Випуск ІІІ. – С. 158-163.
32. Кривоший О. Євангеліє княгині Заславської (Сценарії повсякденного життя елітної жінки в культурному просторі України середини ХVІ століття / О. Кривоший // Історія в школі. - 2011. - № 4. - С. 13-17
33. Кривоший О. Жінка в культурному просторі Запоріжжя. Межі присутності / О. Кривоший // Історія в школі. - 2011. - № 9. - С. 15-23.

34. Кривоший О. Специфіка та межі присутності "жіночого" в культурному просторі Запоріжжя: військовий аспект / Олександр Кривоший // Мандрівець. - 2011. - № 5. - С. 20-28
35. Кривоший О. "Уже геть ті запороги, кінець нашої дороги...": Досвіди участі жінок у становленні українського козацького руху та Запорозької Січі / О. Кривоший // Історія в школі. - 2014. - № 12. - С. 30-38
36. Лаврінчук. І.П. Трудове законодавство України. Гендерна експертиза / І.П. Лаврінчук. — К.: Логос, 2001. — 70 с.
37. Левченко К.Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління: Монографія. — Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. — 344 с.
38. Леонтьєва Л.В. Культурні права жінок в теорії трьох поколінь прав людини / Л.В. Леонтьєва // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Випуск 29. — 2005. — С. 135-139.
39. Леонтьєва Л. Стереотипи, або дещо про місце жінки у суспільстві // Незалежний культурологічний часопис, 2003. - №27. — С. 82-87.
40. Луценко Е.А. История женского движения в Украине / Е.А. Луценко // История и теория феминизма. Курс лекций. — Харьков: Ф-ПРЕС, 1996. — С. 371-382.
41. Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле та сучасність // Незалежний культурологічний часопис, 2003. - №27. — С. 96-109.
42. Пушкарьова Н. Л. Від «жіночих студій» до «гендерних досліджень», від історичної фемінології до гендерної теорії / Н. Пушкарьова // Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / під. ред.Л. Гентош і О. Кісь. — Львів: ВНТЛ-Класика, 2005. — С. 15-45.
43. Репина Л.П. От «домашних дел» к «делам государства»: гендер и власть в историческом контексте / Л.П. Репина // Гендер и власть в историческом контексте / Диалог со временем 19 (2007). С. 5-27. Режим доступу: <http://roii.ru/dialogue/19.pdf>
44. Рибак О. Історіографія та історіософія українських жіночих студій / О. Рибак // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. — Т.СХХХІІ. — Львів, 1997. — С.100-126.
45. Радянська жінка: трансформації гендерної ідентичності // Разом на одній землі. Історія України багатокультурна: навч. посібник для шкіл. — Режим доступу: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=1334232211>
46. Смоляр Л. Жіночий рух України як чинник гендерної рівноваги та гендерної демократії в українському соціумі [Електронний ресурс] / Людмила Смоляр. — Режим доступу: <http://party.civicua.org/women/zhruh.htm>
47. Тешанович Я. Жінки і війна // Незалежний культурологічний часопис, 2003. - №27. — С. 71-82.
48. Українки в історії / С. Андрусів [та ін.] ; ред. В. Борисенко. — Київ: Либідь, 2004. — 326 с.
49. Чоловіки і жінки в Україні. Гендерна статистика / За матеріалами Гендерного бюро, виданими в межах проекту ООН в Україні «Гендер в розвитку». — К.: ПРООН, 1998. — 156 с.